

turom (crkvom All Saints at Ledsham iz razdoblja od 600. do 800. g., te crkvom St. Wilfrid of Ripon, datiranom između 1050. i 1100. g.), te srednjovjekovnim zidnim slikarstvom (u crkvi The Parish Church of St. Peter & St. Paul u sjevernom yorkširskom gradu Pickeringu).

Svakodnevni večernji program IMC-a 1995 (*Congress Events*) ponudio je nekoliko osobitih doživljaja srednjovjekovne glazbene i plesne umjetnosti (*Florata Concert of Anglo-Norman Music*; *Sine Nomine Concert: Singing Birds and Talking Beasts of the Medieval Bestiary*;

Concert of Medieval German Songs; *Fifteenth-Century Ballroom Dance Workshop*).

Besprijekorna organizacija IMC-a 1995 – zahvaljujući osobito predanu angažmanu Stephanie Dickenson, Axel E. Müller i Karen H. Wick (*Congress Administrators*) – zasigurno je, po našem mišljenju, svakomu pružila mogućnost individualno najprimjerenijega izbora u ponuđenu obilju kongresnih sadržaja.

ANICA VLAŠIĆ-ANIĆ

PRVI HRVATSKI SLAVISTIČKI KONGRES

Pula, 19-23. rujna 1995.

U Puli je od 19. do 23. rujna 1995. godine održan *Prvi hrvatski slavistički kongres* u organizaciji Slavističkoga komiteta Hrvatskoga filološkoga društva, a pod predsjedanjem prof. dr. Stjepana Damjanovića. Kongresu se odazvao veliki broj znanstvenika iz cijele Hrvatske, većine europskih zemalja, Rusije, SAD-a i Japana.

U zgradi Istarskoga narodnoga kazališta kongres je započeo svečanim otvaranjem kojemu su prisustvovali mnogi uglednici iz znanstvenoga i političkoga života. Slijedila su plenarna izlaganja koja su naglasila bit i važnost održavanja *Prvoga slavističkoga kongresa* u Hrvatskoj: *Hrvatska književnost i hrvatska povijest* (Ivo Frangeš), *Jezikoslovna kroatistika – (stanje i perspektive)* (Dalibor Brozović) i *Hrvatski jezik u svijetu* (Radoslav Katičić). Prvi dan Kongresa svečano je i završio, dodjelom nagrada

(plaketa i srebrnih medalja s likovima Antuna Barca, Stjepana Ivšića i Vatroslava Jagića, radovi akad. kipara Damira Mataušića) istaknutim kroatistima, koje će počevši od ove godine, na kongresima dodjeljivati Hrvatsko filološko društvo i Školska knjiga d. d. iz Zagreba. Povjesničar književnosti akademik Ivo Frangeš, umirovljeni profesor Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prvi je dobitnik *Nagrade Antuna Barca* za izuzetan doprinos u istraživanju hrvatske književnosti i kulture. *Nagrada Stjepana Ivšića*, za iznimna znanstvena dostignuća na području hrvatske filologije, pripala je akademiku Eduardu Hercigonji, dugogodišnjemu, sada umirovljenomu profesoru staroslavenskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, autoru brojnih znanstvenih radova iz paleoslavistike i problematike hrvatskoga glagoljaštva. *Nagrada pak Vatroslava Jagića* za značajan

prinos u proučavanju i promicanju hrvatskoga jezika i književnosti dodijeljena je akademiku Lászlu Hadrovicsu, uglednu znanstveniku, državljaninu Republike Mađarske.

Radni dio Kongresa održavao se u prostorijama Pedagoškoga fakulteta u sedam sekcija: **A.** *Hrvatski jezik u svijetu*; **B.** *Europski dosezi hrvatske filologije: Stjepan Ivšić*; **C.** *Mjesto hrvatskoga jezika među slavenskim i drugim svjetskim jezicima*; **D.** *Hrvatska književnost XVIII. stoljeća*; **E.** *Hrvatska književnost na krajevima stoljeća: modernizam i postmodernizam*; **F.** *Hrvatska književnost u europskom kontekstu* i **G.** *Hrvatskoglagoljska i paleoslavistička problematika*. Ova je posljednja sekcija naknadno izdvojena zbog većega broja pristiglih referata spomenutoga sadržaja.

Uzimajući u obzir tematiku našega časopisa, izdvojiti ćemo nekoliko izlaganja. Djelu hrvatskoga slavista Stjepana Ivšića bila je posvećena čitava jedna sekcija Kongresa. U uvodnom predavanju *Stjepan Ivšić's Contribution to Slavic Comparative Linguistics* Henrik Birnbaum je istaknuo doprinos Stjepana Ivšića istraživanju poredbene slavenske lingvistike. Nekoliko je referata osvjetlilo pojedine aspekte Ivšićeva znanstvenoga i društvenoga djelovanja: *Stjepan Ivšić i Akademija* (Milan Moguš), *Stjepan Ivšić i hrvatski filološki zadaci* (Josip Lisac), *Stjepan Ivšić o čakavštini* (Iva Lukežić), *Stjepan Ivšić i slavonski dijalekti* (Ljiljana Kolenić).

Tri su izlaganja bila posvećena Ivšićevu istraživanju hrvatskoglagoljske baštine. Na temelju Ivšićeve rukopisne ostavštine pohranjene u Staroslavenskom institutu u Zagrebu pokazano je kojim se apokrifnim i legendarnim glagoljskim

tekstovima Stjepan Ivšić bavio (Anica Nazor, *Ivšićevo zanimanje za hrvatske glagoljske književne tekstove*). O ostavštini Stj. Ivšića sačuvanoj u Odjelu rijetkosti Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu bilo je riječi u referatu *Paleoslavistika u ostavštini Stjepana Ivšića* (Stjepan Damjanović). Iznimno je važan paleoslavistički dio ostavštine koji sadrži građu Ivšićevih predavanja o staroslavenskom jeziku, njegove izvratke iz kanonskih staroslavenskih tekstova, bilješke o staroslavenskim jezičnim problemima, bilješke s Maretićevih predavanja itd. Ivšićevo istraživanje hrvatskoglagoljskih i čeških književnih dodira bilo je temom referata *Stjepan Ivšić i hrvatskoglagoljski prijevodi s češkoga jezika* (Johannes Reinhart). U referatu je istaknut Ivšićev rad na identificiranju novih tekstova (*Pasional, Raj duše, Zrcadlo člověčieho spasenie*) i pronalaženju novih rukopisa s prijevodima s češkoga jezika, ali je i naglašeno da se neki Ivšićevi tekstološki rezultati danas mogu precizirati i proširiti novim spoznajama.

Nekoliko je predavanja bilo o Ivšićevim jezičnim istraživanjima: *Ivšićeva akcentologija i hrvatsko naglašavanje* (Stjepan Vukušić), *Mjesto i uloga Stjepana Ivšića u društvu i časopisu »Hrvatski jezik«* (Marko Samardžija), *»Sintaksa oblika«* u *»Slavenskoj poredbenoj gramatici«* Stjepana Ivšića (Ivo Pranjković) i *Sintaksa u »Slavenskoj poredbenoj gramatici«* Stjepana Ivšića (Vlasta Rišner).

Sedma, **G.** sekcija Kongresa obuhvatila je velik broj različitih hrvatskoglagoljskih i paleoslavističkih tema. Više je sudionika referiralo o staroslavenskim i hrvatskoglagoljskim biblijskim tekstovima. Izlaganje pod naslovom *Hrvatski glagoljski psaltiri i ćirilometodijanska*

tradicija (Jagoda Jurić-Kappel) pokazalo je na temelju usporedbe najstarijih hrvatskih glagoljskih psaltirskih tekstova s mnogim srodnim slavenskim psaltirima duboku vezanost hrvatskih rukopisa uz najstariji slavenski, ćirilometodski prijevod *Psaltira*. U referatu *Mudrosne knjige u hrvatskoglagoljskim brevijarima* (Antonija Zaradija Kiš) predstavljena je kvantitativna analiza pojma »mudrosti« u »Himni mudrosti« iz *Knjige o Jobu* (gl. 28) i iz *Siraha* (gl. 1), i to na odabranom korpusu od desetak hrvatskoglagoljskih brevijara od 14. do 16. stoljeća. Glagoljski brevijarski biblijski tekstovi kao jedan od najvažnijih izvora slavenske biblijske tradicije bili su temom izlaganja *Глаголический бревиариј и славянская Библия* (Анатолий Алексеев). Rezultati neobjavljene rukopisne studije *Staroslověnský překlad Malých proroků* Josipa Vajsa iz ostavštine Josipa Kurza bili su predstavljeni u referatu *Vajsova proučavanja jezika prijevoda Malih proroka iz Brevijara Vida Omišljanina* (Zdenka Ribarova). Izlaganje pod naslovom *Ветхозаветные тексты в Севастьяновском бревиариу* (Анна Пичхадзе) ukazalo je na moguću podudarnost između starozavjetnoga korpusa u hrvatskoglagoljskom *Sevastjanovskom* (poznatijem pod naslovom *Moskovski*) brevijaru iz 1442-1443. godine i u južnoslavenskim prijevodima *Osmoknjižja*. Referat *Mladi hrvatskoglagoljski prijevodi Biblije* (Vesna Badurina-Stipčević) naglasio je vrijednost netradiranih biblijskih tekstova (*Tobija, Judita, Estera, Knjiga Mudrosti, Propovjednik, Knjige Makabejaca*) sačuvanih u brojnim hrvatskoglagoljskim brevijarima.

U izlaganju *La più antica letteratura agiografica slava e la tradizione glago-*

litica croata (Giorgio Ziffer) istaknuta je važnost tekstološkoga istraživanja bogate rukopisne tradicije *Života sv. Konstantina-Ćirila, sv. Večeslava i sv. Vida* u hrvatskoglagoljskoj i drugim crkvenoslavenskim književnostima. Referat *Hagiografski tekstovi u hrvatskoglagoljskim brevijarima* (Ivanka Petrović) rasprava je o vremenu ulaska hagiografskoga teksta u oficij, njegovu mjestu i obliku u brevijaru, žanrovskom određenju brevijarskoga hagiografskoga »čitanja«, kao i o utvrđivanju raznorodnih svetačkih slojeva u *Sanktoralu* hrvatskoglagoljskih brevijara.

Vizije, jedan od najkarakterističnijih srednjovjekovnih žanrova, nije moguće jednoznačno i bez ostatka klasificirati. Prema izlaganju *Problematika žanrova u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti na primjeru hrvatskoglagoljskih vizija* (Marija-Ana Dürriegl), vizije sačuvane u hrvatskoglagoljskoj književnosti mogu se svrstati u samostalne i u one koje su uklopljene u djela drugih žanrova. Referat *Neizbrisane riječi* (Fra Đuro Vuradin) osvrnuo se na glagoljske grafite u jednoj od pulskih crkava.

Najveći broj referata bio je posvećen istraživanju staroslavenskoga i hrvatsko-crkvenoslavenskoga jezika. U izlaganju *Elements of Croatian Language in Several Medieval Russian Church Slavonic Manuscripts* Paul M. Foster pokušao je predočiti lingvističke (fonološke, morfološke i leksičke) dokaze u prilog pretpostavci da je prevoditelj rusko-crkvenoslavenskih tekstova *Prve i Druge Knjige o Makabejcima* bio hrvatski glagoljaš. Ti se tekstovi nalaze u zbirci starozavjetnih knjiga iz sredine 16. stoljeća (sign. *Pogodin 84* u Ruskoj nacionalnoj biblioteci u Petrogradu) i u tzv. *Genadijevoj Bibliji* iz

1499. godine. O problemima i mogućnostima istraživanja razvoja hrvatskocrkvenoslavenskoga jezika u razdoblju do reforme (do sredine 13. stoljeća) bilo je riječi u referatu *Doreformski hrvatskocrkvenoslavenski jezik između staroslavenskog i zreloga hrvatskocrkvenoslavenskog* (Andrew R. Corin). Kako se samo na temelju fragmenata sačuvanih iz toga ranoga perioda hrvatskoglagoljske književnosti ne može dobiti potpuna slika o jezičnim i ortografskim varijacijama, autor pokazuje na koji bi način u jezično istraživanje trebalo uključiti i kasnije hrvatskoglagoljske kodekse. Prijedloge kako nastaviti paleografska istraživanja hrvatskoglagoljskih tekstova u drukčijem smjeru od dosadašnjih ponudio je Mateo Žagar u referatu *Za nov pristup grafiji glagoljskih tekstova*. Novi bi se pristup trebao baviti funkcioniranjem i organizacijom sveukupnoga pisanoga inventara koji govori o kreativnom promišljanju uređivanja tekstova. Na mnogostruku vrijednost rukopisne hrvatskoglagoljske građe iz ostavštine Ivana Berčića, pohranjene u Ruskoj nacionalnoj biblioteci u Petrogradu, upozorila je Светлана О. Вялова (*Глаголические памятники XIII–XVIII века как источник изучения истории хорватского языка*). Berčićeva građa sadrži: veliki broj fragmenata (154) pretežno liturgijskih knjiga iz 13. do 15. stoljeća, pet zbornika iz 15. i 16. stoljeća i mnogobrojne tekstove različita sadržaja (propovijedi, dokumente, oporuke, bilješke) iz 15. do 18. stoljeća.

Nekoliko je referata bilo iz područja hrvatskocrkvenoslavenske i staroslavenske morfologije i leksika: *Morfonologija glagoljskih osnova u prezentu: hrvatskocrkvenoslavenski primjeri* (Sofia La-

dić), *Tvorba perfekta i pluskvamperfekta u Zografskom evanđelju* (Marijana Horvat), *Neke osobitosti morfološke adaptacije grčkih i latinskih pozajmica u hrvatskim misalima* (Margareta Draganova-Dimitrova), *Kreativnost u prevođenju tekstova s latinskog na hrvatskocrkvenoslavenski jezik* (Ivan Jurčević). S. Ladić je analizirajući prezent glagola u *Sanktoralu Hrvojeva misala* došla do zaključka da je staroslavenski morfološki sustav konjugacije u prezentu u velikom opsegu sačuvan u hrvatskocrkvenoslavenskom jeziku. M. Horvat je u obradi tvorbe perfekta i pluskvamperfekta u *Zografskom četveroevanđelju* posebnu pažnju posvetila negaciji uz perfekt, oblicima perfekta bez pomoćnoga glagola, te različitim oblicima pomoćnoga glagola pri tvorbi pluskvamperfekta. M. Draganova-Dimitrova je obrazložila glavne morfološke posebnosti grčkih i latinskih posuđenica u tekstu hrvatskoglagoljskoga *Newyorškoga misala* iz prve polovine 15. stoljeća. Usporedila ih je s posuđenicama u ostalim hrvatskoglagoljskim misalima, a osobito s onima u *Hrvojevu misalu*. Poredbeno istražujući jezik triju hrvatskoglagoljskih tiskanih brevijara *Prvotiska* iz 1491. godine, *Baromićeva brevijara* iz 1493. g. i *Brozićeva* iz 1561. g., I. Jurčević izdvaja i razvrstava odgovarajuće razlike i objašnjava njihovo podrijetlo. Na izabranim primjerima iz tekstova psaltira i sanktorala, autor pokazuje leksičke inovacije u *Brozićevu brevijaru* kao i prisutan arhaizacijski jezični proces u *Baromićevu brevijaru*.

U referatu *Neslaganje u padežu između direktnoga objekta i njegove »najave«* u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku Jasna Vince-Marinac pokušava na brojnim primjerima objasniti pojavu iz

hrvatskoglagoljskoga lekcionara (L 13, 16), u kojoj je direktni objekt izražen zamjenicom i »najavljen« složenom imenskom skupinom koja nosi njegovo leksičko značenje, a sama nije sintaktički uklopljena u rečenicu. Lana Hudeček, pak, u izlaganju *Plural srednjega roda kao sredstvo za izražavanje neodređenoga: primjeri iz starih hrvatskih, glagoljčkih i latiničkih tekstova* bavi se prevodenjem na razini morfema. Pokazala je kako je latinski gramatički oblik, plural srednjega roda, u značenjima kojima u hrvatskom jeziku odgovara singular istoga roda, ušao u književni jezik putem hrvatske redakcije crkvenoslavenskoga jezika i glagoljaške prijevodne književnosti.

U posljednjem je referatu sekcije Milorad Nikčević pomoću arhivske građe pokušao potkrijepiti tvrdnju da je Parčičev »Misal« bio u upotrebi (barem u ograničenu opsegu) kod katolika barske dijeceze (*Staroslavenski jezik u funkciji bogoslužjenja katolika Barske nadbiskupije i o nerazjašnjenim pitanjima Parčičeva »Misala« iz 1893.g.*).

Iako je Kongres svečano zaključen 22. rujna u Puli, sudionici »glagoljaške« sekcije i slijedećega su dana nastavili znanstveno druženje u istarskom gradiću Roču. U Dvorani škole u Roču održan je u sklopu *XII. Ročkoga glagoljskoga bijenala* znanstveni skup na kojemu su neki referenti s Kongresa (A. A. Aleksejev, M. Draganova-Dimitrova, J. Jurić-Kappel, M. Nikčević, Z. Ribarova, S. O. Vjalova, G. Ziffer) još jednom održali svoja predavanja. Ovdje su predstavljena i nova izdanja. O faksimilnom i kritičkom izdanju *Newyorškoga misala* (*The New York Missal. An Early 15th-Century Croato-Glagolitic Manuscript*, I.

Facsimile Text, with an Introduction by Henrik Birnbaum, München – Zagreb, Sagner – Liber, 1977; *Das New Yorker Missale. Eine kroatoglagolitische Handschrift des frühen 15. Jahrhunderts*, II. Kritische Edition von Eve-Marie Schmidt-Deeg, München, Sagner, 1994.) govorili su H. Birnbaum, *Iz pret-povijesti Newyorškoga misala*, P. Rehder, *O izdanju Newyorškoga misala*, E. M. Schmidt-Deeg, *Gedanken zur Arbeit am New Yorker Missale* i A. R. Corin, *Značenje Newyorškoga misala kao spomenika glagoljaške pismenosti*. Prve sveščice *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* (1. UVOD, 1991; 2. **а¹-АНТИОХИНСКЪ**, 1992; 3. **АНТИОХИНСКЪ-БЕЗАЪТНОЕ**, 1993; 4. **БЕЗМЪВІЕ-БЛИЗЪНЪ**, 1994.) u izdanju Staroslavenskoga instituta iz Zagreba predstavio je Josip Bratulić. Sudionici *Ročkoga bijenala* posjetili su i *Aleju glagoljaša* koja spaja Roč i »najmanji grad na svijetu«, Hum, a sastoji se od jedanaest spomen-obilježja hrvatske, napose istarske povijesti i kulture.

Na kraju, možemo reći da je *Prvi hrvatski slavistički kongres* pružio velik i biran izbor tema, koje su osvijetlile i proširile stupanj istraženosti kroatistike u nas i u svijetu. Sekcije iz hrvatskoglagoljskoga i paleoslavističkoga područja uspjele su okupiti starije i mlađe znanstvenike oko važnih i zanimljivih tema.

Organizator Kongresa obogatio je program pažljivo smišljenim sadržajnim aktivnostima u slobodno vrijeme, kao što su bila predstavljanja novih knjiga i izdanja, kazališne predstave, izlet na Brijune. Uspješno praćenje rada Kongresa omogućili su unaprijed objavljeni materijali: plenarna predavanja, biobibliografske knjižice o ovogodišnjim laureatima,

zbornik sažetaka referata, raspored rada i adresar sudionika. Referati s Kongresa tiskani su u dvosveščanom zborniku radova (*Prvi hrvatski slavistički kongres*, ur. Stjepan Damjanović, knj. I-II, HFD, Zagreb 1997.). Zbog svega toga, nadamo se da će svim sudionicima *Prvi hrvatski slavistički kongres*, a inozemnim znanst

venicima i boravak u Hrvatskoj, ostati u lijepom sjećanju.

Odlučeno je da se *Drugi hrvatski slavistički kongres* održi u Osijeku 1999. godine, na Pedagoškom fakultetu.

VESNA BADURINA-STIPČEVIĆ

MEDNARODNI SIMPOZIJ O INTERPRETACIJI SVETEGA PISMA OB IZIDU NOVEGA SLOVENSKEGA PREVODA SVETEGA PISMA

Ljubljana 17. – 20. rujna 1996.

Ovaj znanstveni skup, pod geslom »Biblija«, okupio je sedamdesetak eminentnih učenjaka-bibličara iz cijeloga svijeta. Glavni organizator i pokrovitelj simpozija bila je Slovenska Akademija znanosti in umetnosti uz suradnju s većim brojem domaćih i stranih znanstvenih i kulturnih institucija. Otvorenju skupa bile su nazočne mnoge značajne osobe iz vjerskoga, kulturnoga i političkoga života Slovenije u čijim je pozdravnim govorima istaknut značaj *Svetoga pisma*, kao temelja etičkih načela i poštivanje ljudskih prava u svjetlu sveukupne povijesti čovječanstva. Uz slovenski, službeni jezici skupa bili su engleski, njemački i francuski.

U svečanoj Linhartovoj dvorani Cankarjevoga doma, gdje se održavao skup, ujutro 18. rujna, otvoren je njegov radni dio prigodnim pozdravnim riječima predstavnika najviših slovenskih akademskih ustanova i međunarodnih udruga za izučavanje *Staroga* i *Novoga zavjeta*. Plenarna predavanja koja su uslijedila odnosila su se na opću problematiku prijevoda *Svetoga pisma* u različitim jezicima:

Magne Saebø, *Die neue Norwegische Bibelübersetzung – Probleme und Erfahrungen*, Oslo; Joachim Gnilka, *Zur Interpretation der Bibel – die Wirkungsgeschichte*, München; Anatolij A. Alekseev, *The Holy Scriptures and Its Translations*, Sankt-Peterburg; Michael Fishbane, *Synthetic Presentations of Hermeneutical Issues in Rabbinic Midrash*, Chicago; Jože Plevnik, *Lonergan's Cognitive Theory and Hermeneutics of Form Criticism*, Toronto; Bruce Metzger, *The First Translation of the New Testament into Pennsylvania Dutch* (1994), Princeton.

Prijepodneva plenarna predavanja drugoga dana skupa bila su posvećena problematici slovenskoga prijevoda *Biblije*, o čemu su govorili prevoditelji i priređivači novoga slovenskoga prijevoda *Svetoga pisma*: Jurij Bizjak, *Job: kaznovan ali preizkušan?*; Kajetan Gantar, *Non verbum ad verbum, sed sensum ad sensum*; Jože Krašovec, *Značilnosti novega slovenskega prevoda Svetega pisma*; Marijan Peklaj, *Stalne besedne zveze v Pentatevhu*; Terezija Snežna